

Надія В. Баган¹, Тетяна А. Крахмальова², Богдан М. Куява³
**ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ
В УМОВАХ УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ ТА МЕХАНІЗМУ
АДАПТАЦІЇ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ**

Світ туризму постійно змінюється під впливом різних факторів, таких як глобалізація, технологічні інновації, економічні та політичні потрясіння, зміни клімату, пандемії, та еволюції споживчих потреб. Ці зміни створюють нові виклики та можливості для підприємств туристичної індустрії, які змушені швидко адаптуватися, щоб залишатися конкурентоспроможними. Ефективне управління змінами та механізми адаптації є ключовими факторами успіху для підприємств, які прагнуть процвітати в динамічному середовищі туризму. Туристична індустрія стає все більш конкурентною, з появою нових гравців, нових продуктів та послуг, а також нових каналів розповсюдження. Щоб виділитися на цьому конкурентному ринку, підприємствам необхідно мати чітке уявлення про свої сильні та слабкі сторони, а також про можливості та загрози, з якими вони стикаються. Формування ефективного потенціалу може допомогти підприємствам отримати конкурентні переваги та досягти успіху. Туристична індустрія є чутливою до різноманітних факторів, таких як економічні кризи, політична нестабільність, стихійні лиха та пандемії. Щоб залишатися стійкими до цих викликів, підприємствам необхідно мати чітку стратегію та план дій, який враховує можливі ризики та можливості. Формування ефективного потенціалу може допомогти підприємствам стати більш стійкими та адаптивними до мінливих умов. Сучасні споживачі стають все більш вибагливими та вимогливими, шукаючи унікальні, персоналізовані та автентичні досвіди. Підприємствам туристичної індустрії необхідно розуміти та задовольняти ці зростаючі потреби, щоб залишатися конкурентоспроможними. Формування ефективного потенціалу може допомогти підприємствам розробити інноваційні продукти та послуги, які відповідають потребам та очікуванням сучасних споживачів. Туризм є важливою галуззю економіки багатьох країн, генеруючи значні доходи, створюючи робочі місця та сприяючи розвитку місцевих громад. Ефективне функціонування підприємств туристичної індустрії має важливе значення для загального економічного розвитку. Дослідження формування ефективного потенціалу може допомогти стимулювати інновації та зростання в індустрії туризму, що, в свою чергу, може призвести до позитивного впливу на економіку. Дослідження формування ефективного потенціалу підприємств в умовах управління змінами та механізми адаптації індустрії туризму має важливе теоретичне та практичне значення. Це дослідження може допомогти підприємствам підвищити свою конкурентоспроможність, стійкість та адаптивність, а також сприяти інноваціям та зростанню в індустрії туризму, що, в свою чергу, може призвести до позитивного впливу на економіку. Очікується, що дослідження формування ефективного потенціалу підприємств в умовах управління змінами та механізми адаптації індустрії туризму матиме значний вплив на теорію та практику менеджменту в цій сфері, а також сприятиме підвищенню конкурентоспроможності та стійкості підприємств індустрії туризму.

Ключові слова: ефективність, потенціал підприємства, управління змінами, механізм адаптації, індустрія туризму.

Таб. 6. Рис. 1. Літ. 12.

DOI: 10.32752/1993-6788-2024-1-276-144-156

¹ Poltava State Agrarian University. Ukraine.

² Interregional Academy of Personnel Management. Ukraine.

³ Volodymyr Dahl East Ukrainian National University. Ukraine.

Nadiia Bahan, Tetiana Krakhmalova, Bohdan Kuiava

FORMATION OF THE EFFECTIVE POTENTIAL OF ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF CHANGE MANAGEMENT AND THE MECHANISM OF ADAPTATION OF THE TOURISM INDUSTRY

The world of tourism is constantly changing under the influence of various factors, such as globalization, technological innovation, economic and political upheavals, climate change, pandemics, and the evolution of consumer needs. These changes create new challenges and opportunities for businesses in the tourism industry, which are forced to adapt quickly to remain competitive. Effective change management and adaptation mechanisms are key success factors for businesses seeking to thrive in the dynamic tourism environment. The travel industry is becoming increasingly competitive, with the emergence of new players, new products and services, and new distribution channels. To stand out in this competitive market, businesses need to have a clear understanding of their strengths and weaknesses, as well as the opportunities and threats they face. Building effective capabilities can help businesses gain competitive advantage and achieve success. The tourism industry is sensitive to various factors such as economic crises, political instability, natural disasters and pandemics. To remain resilient to these challenges, businesses need to have a clear strategy and action plan that addresses potential risks and opportunities. Effective capacity building can help businesses become more resilient and adaptable to changing conditions. Today's consumers are becoming increasingly discerning and demanding, looking for unique, personalized and authentic experiences. Businesses in the tourism industry need to understand and meet these growing needs in order to remain competitive. Effective capacity building can help businesses develop innovative products and services that meet the needs and expectations of today's consumers. Tourism is an important sector of the economy of many countries, generating significant income, creating jobs and contributing to the development of local communities. Effective functioning of tourism industry enterprises is important for overall economic development. Research on effective capacity building can help stimulate innovation and growth in the tourism industry, which in turn can lead to positive impacts on the economy. The study of the formation of the effective potential of enterprises in the conditions of change management and the mechanism of adaptation of the tourism industry has important theoretical and practical significance. This research can help businesses to increase their competitiveness, resilience and adaptability, and promote innovation and growth in the tourism industry, which in turn can lead to a positive impact on the economy. It is expected that the study of the formation of the effective potential of enterprises in the conditions of change management and the mechanism of adaptation of the tourism industry will have a significant impact on the theory and practice of management in this area, as well as contribute to increasing the competitiveness and sustainability of enterprises in the tourism industry.

Keywords: efficiency, enterprise potential, change management, adaptation mechanism, tourism industry.

Peer-reviewed, approved and placed: 03.06.2024.

Постановка проблеми. Світ туризму постійно змінюється під впливом різних факторів, таких як глобалізація, технологічні інновації, економічні та політичні потрясіння, зміни клімату, пандемії, та еволюція споживчих потреб. Ці зміни створюють нові виклики та можливості для підприємств туристичної індустрії, які змушені швидко адаптуватися, щоб залишатися конкурентоспроможними. Ефективне управління змінами та механізми адаптації є ключовими факторами успіху для підприємств, які прагнуть процвітати в динамічному середовищі туризму. Туристична індустрія стає все більш конкурентною, з появою нових гравців, нових продуктів та послуг, а

також нових каналів розповсюдження. Щоб виділитися на цьому конкурентному ринку, підприємствам необхідно мати чітке уявлення про свої сильні та слабкі сторони, а також про можливості та загрози, з якими вони стикаються. Формування ефективного потенціалу може допомогти підприємствам отримати конкурентні переваги та досягти успіху. Туристична індустрія є чутливою до різноманітних факторів, таких як економічні кризи, політична нестабільність, стихійні лиха та пандемії. Щоб залишатися стійкими до цих викликів, підприємствам необхідно мати чітку стратегію та план дій, який враховує можливі ризики та можливості. Формування ефективного потенціалу може допомогти підприємствам стати більш стійкими та адаптивними до мінливих умов. Сучасні споживачі стають все більш вибагливими та вимогливими, шукаючи унікальні, персоналізовані та автентичні досвіди. Підприємствам туристичної індустрії необхідно розуміти та задовольняти ці зростаючі потреби, щоб залишатися конкурентоспроможними. Формування ефективного потенціалу може допомогти підприємствам розробити інноваційні продукти та послуги, які відповідають потребам та очікуванням сучасних споживачів. Туризм є важливою галуззю економіки багатьох країн, генеруючи значні доходи, створюючи робочі місця та сприяючи розвитку місцевих громад. Ефективне функціонування підприємств туристичної індустрії має важливе значення для загального економічного розвитку. Дослідження формування ефективного потенціалу може допомогти стимулювати інновації та зростання в індустрії туризму, що, в свою чергу, може призвести до позитивного впливу на економіку. Дослідження формування ефективного потенціалу підприємств в умовах управління змінами та механізму адаптації індустрії туризму має важливе теоретичне та практичне значення. Це дослідження може допомогти підприємствам підвищити свою конкурентоспроможність, стійкість та адаптивність, а також сприяти інноваціям та зростанню в індустрії туризму, що, в свою чергу, може призвести до позитивного впливу на економіку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Неможливо виокремити єдиний показник, який повною мірою відображав би рівень ефективності використання ресурсів. Для найповнішої характеристики вказаного процесу слід застосовувати систему як натуральних, так і вартісних показників. Очевидно, що методів дослідження такої складної і комплексної соціально-економічної категорії як ефективність використання ресурсів є дуже багато. Проте, хочемо зосередитися на найважливіших економіко-математичних і статистичних методах. Аналіз є базовим способом пізнання складних явищ і процесів, що зумовлює глибину диференціації сфери його застосування та відповідно різнобічність одержаних результатів [8; 9].

Особливо актуальними в сучасних умовах є методи прогнозування, зокрема: інтуїтивні і формалізовані (екстраполяції, моделювання). Варто зазначити, що в їхньому відборі потрібно керуватися такими критеріями [5-7]: поєднання суб'єктивної цінності та об'єктивної значущості оцінок; чітке застосування оцінок, яке не допускає різних тлумачень щодо вибору методів; створення можливості накопичення статистичної інформації та її використання для прогнозування [4]. Застосування перелічених методів має

неабияку цінність, адже виявлені прогностні тенденції є основою для розробки заходів, важелів економічного механізму ефективного використання ресурсів підприємств [2].

Мета цієї статті полягає в дослідженні процесу формування ефективного потенціалу підприємств в умовах управління змінами та механізму адаптації індустрії туризму.

Основні результати дослідження. Важливе значення для ефективної діяльності підприємства мають трудові ресурси. Для змістовного аналізу та оцінки трудових ресурсів підприємств доречно використовувати систематизований підхід, який ґрунтовно їх висвітлюватиме шляхом охоплення як кількісних, так і якісних характеристик. Розглянемо показники ефективності використання трудових ресурсів (табл. 1).

Таблиця 1. Показники ефективності використання трудових ресурсів підприємств, сформовано на основі [1; 9; 11]

Показники	Можливе нормативне значення
Продуктивність персоналу, тис. грн/особу	Збільшення
Коефіцієнт обороту по прийому	> 0
Коефіцієнт обороту з вибуття	-
Коефіцієнт використання трудових ресурсів	→ 1
Коефіцієнт плинності кадрів	0,05–0,07
Коефіцієнт абсентеїзму	→ 0

Відомо, що серед методів аналізу та оцінки трудового потенціалу широкого застосування набули такі методи як експертний та статистичний, використовуючи при цьому два підходи: аналіз кількісних і якісних компонентів та інтегральне його оцінювання на основі даних показників.

Розглядаючи національну економіку країни, будь-яку галузь, підприємство, тобто організацію будь-якого масштабу, можемо виділити матеріальні, природні, трудові, фінансові та енергетичні ресурси. Ці поняття є економічними категоріями. Нині деякі дослідники вважають, що для нормального функціонування організації будь-якого масштабу недостатньо лише цих ресурсів. Суттєвим ресурсом стала інформація. Недостатньо мати для виробництва тільки необхідні матеріальні, фінансові та людські ресурси, необхідно знати, що з цим усім робити, мати інформацію про технології. Тому саме інформація, інформаційні ресурси в даний час розглядаються як окрема економічна категорія. З поширенням та розвитком сучасних технологій все більш гостро постає проблема своєчасного впровадження нових засобів виробництва продукції. Інформаційним ресурсам притаманні всі ті властивості, які притаманні інформації. Найважливішими з цих властивостей є цінність, достовірність та актуальність [3, с. 103]. Саме тому, для оцінки ефективності використання інформаційних ресурсів підприємств пропонуємо використовувати показники, наведені в табл. 2.

Таблиця 2. Показники ефективності використання інформаційних ресурсів підприємств [сформовано на основі: 9; 11]

Показники	Можливе нормативне значення
Коефіцієнт повноти інформації	→ 1
Коефіцієнт суперечності інформації	→ 1
Коефіцієнт точності інформації	→ 1
Коефіцієнт своєчасності інформації	→ 1
Коефіцієнт надійності інформації	→ 1

Аналіз інформаційних ресурсів підприємств дозволяє виокремити основні елементи та принципи управління підприємством. Розглядаючи подальший розвиток інформаційних ресурсів, можна зробити припущення про те, що з кожним роком їх аналіз та оброблення будуть проводитись за допомогою все більш складних інструментів математичного апарату. Отже, чим раніше підприємство створить та структурує бази даних власних інформаційних ресурсів, тим простіше йому буде в майбутньому переходити до прогресивних технологій [3, с. 103].

Важливим та відносно новим ресурсом підприємства є час. Розглянемо показники ефективності використання часових ресурсів (табл. 3).

Таблиця 3. Показники ефективності використання часових ресурсів підприємств [сформовано на основі: 10; 12]

Показники	Можливе нормативне значення
Коефіцієнт використання робочого періоду	→ 1
Коефіцієнт використання робочого дня	→ 1
Коефіцієнт використання простоїв	→ 1
Коефіцієнт використання робочого часу	→ 1

Отже, для визначення економічної ефективності використання ресурсів було б доречно використовувати різні економічні та статистичні методи. Проте, оскільки статистичні індекси й аналітичні групування не дають можливості одержати повну кількісну характеристику впливу різних факторів на зміни рівня показників ефективності виробництва виникає необхідність у використанні кореляційно-регресійного та дисперсійного методів аналізу.

Кореляційний аналіз є логічним продовженням методу статистичних групувань, його поглибленням. Він допомагає вирішити цілу низку нових завдань в економічному аналізі. Розрахунки на основі кореляційних моделей підвищують ступінь точності аналізу, часто виявляють недоліки попереднього аналізу. Перевага цього методу полягає також і в тому, що він дає можливість розв'язувати задачі, які не можна вирішити за допомогою інших методів економічного аналізу – як, наприклад, розділ впливу багатьох факторів, які діють взаємопов'язано і взаємозумовлено [4, с. 78].

Дисперсійний аналіз – це математико-статистичний метод вивчення результатів спостереження, що залежать від різноманітних одночасно чинних

факторів. Головне призначення дисперсійного аналізу – статистично виявити вплив різних факторів на мінливість ознаки, що вивчається.

Особливий інтерес становить використання методу в аналізі економічних процесів та явищ, коли мінливість результативної ознаки зумовлена одночасно дією кількох факторів із неоднаковою силою впливу. Зокрема, це спостерігається при аналізі результативних синтетичних показників економічної ефективності виробництва. Найбільш ефективний тут одночасний дисперсійний аналіз усіх відібраних факторів – багатофакторний аналіз. Можна, звичайно, зробити й попарне порівняння факторів, при якому всі інші ігноруються, однак такий підхід до розв'язання питання не дає змоги виявити існуючу в дійсності множинність ефектів взаємодії [10]. Отже, існують різноманітні методи та методики щодо визначення економічної ефективності використання ресурсів підприємств.

Серед методів оцінки соціальної ефективності найбільш доступним і простим є метод бальної оцінки. Цей метод передбачає вираження кожного компонента трудового потенціалу людини чи його характеристики через відповідні кількісні значення, що знаходяться в певних межах. Таким чином, кожен з компонентів може бути продиференційований в межах встановленої кількості балів, як приклад, за індивідуальною шкалою для кожного компонента або за п'ятибальною шкалою (метод ранжирування). При цьому для різних категорій працівників можуть встановлюватись різні оціночні шкали.

В практичних цілях застосування даного методу оцінки трудового потенціалу проводиться зазвичай лише за такими компонентами, як вік, стать, стан здоров'я, виробничий стаж, рівень освіти та творчої активності [1]. Зважаючи на простоту і дещо примітивність застосування цього методу, система показників, що можливо буде оцінена за його критеріями певною мірою неповністю характеризуватиме рівень використання трудового потенціалу [12].

Соціальну ефективність використання ресурсів підприємств можливо провести шляхом анкетування працівників підприємств. Розглянемо показники оцінки соціальної ефективності використання ресурсів підприємств (табл. 4).

Методика запропонована Є. Мнихом, включає п'ять блоків аналізу оцінки трудового потенціалу і є, на нашу думку, поглибленою і структурованою: блок 1 – узагальнюючий аналіз кадрового потенціалу підприємства; блок 2 – аналіз забезпеченості підприємства робочими кадрами (чисельність, структура та рух робочих кадрів); блок 3 – аналіз організації праці (умови та нормування праці, фонд робочого часу); блок 4 – аналіз ефективності використання робочих кадрів (обґрунтованість рівнів продуктивності праці, факторний аналіз резервів підвищення продуктивності праці); блок 5 – аналіз виробничо-фінансових результатів покращення використання трудового потенціалу підприємства. Розглянуту методику аналізу трудового потенціалу, за нашим баченням, варто застосовувати за допомогою ефективних методичних інструментів аналізу відповідного аналітичного забезпечення [12].

Таблиця 4. Показники соціальної ефективності використання ресурсів підприємств [сформовано на основі: 1; 12]

Показники	Характеристика	Можливе порогове значення
Коефіцієнт виробничого травматизму	Співвідношення числа випадків виробничого травматизму до загальної чисельності персоналу	→ 0
Коефіцієнт задоволеності умовами праці	Співвідношення суми балів по критеріям (забезпеченість необхідною матеріально-технічною базою; санітарно-гігієнічні умови робочого місця; естетичні умови робочого місця; безпечність праці для здоров'я; втомлюваність на робочому місці) до максимально можливої кількості балів.	→ 1
Коефіцієнт оцінки задоволеності керівництвом	Співвідношення суми балів по критеріям (оцінка ставлення керівника до працівників; оцінка працівниками ділових якостей керівника; оцінка працівниками професійних якостей керівника; оцінка особистісних якостей керівника; оцінка лідерських позицій керівника.) до максимально можливої кількості балів.	→ 1
Коефіцієнт оцінки психологічного клімату в колективі	Співвідношення суми балів по критеріям (рівень конфліктності в колективі; повага в колективі; взаємодопомога в колективі; психологічний комфорт в колективі) до максимально можливої кількості балів	→ 1
Коефіцієнт оцінки задоволеності змістом праці	Співвідношення суми балів по критеріям (складність праці; можливість проявити себе; рівень ініціативи; монотонність праці; інтерес до виконуваної роботи; відповідність виконуваної роботи досвіду та кваліфікації) до максимально можливої кількості балів.	→ 1
Коефіцієнт професійного розвитку	Співвідношення суми балів по критеріям (оцінка системи професійного навчання та підвищення кваліфікації; оцінка наявності творчої складової праці; оцінка можливостей для саморозвитку) до максимально можливої кількості балів.	→ 1
Коефіцієнт розвитку ділових якостей працівників та особистого потенціалу	Співвідношення суми балів по критеріям (оцінка відповідності ділових якостей займаних посаді; оцінка відповідності компетенцій займаних посаді) до максимально можливої кількості балів	→ 1
Коефіцієнт сформованості ціннісно-орієнтаційної єдності колективу	Співвідношення суми балів по критеріям (єдність цілей в колективі; спільність цінностей в колективі; оцінка партнерських відносин; рівень налагодженості комунікаційних зв'язків) до максимально можливої кількості балів	→ 1
Коефіцієнт задоволеності заробітною платою	Співвідношення балів задоволених працівників до загальної чисельності персоналу	→ 1
Коефіцієнт задоволеності преміюванням	Співвідношення балів задоволених преміюванням працівників до загальної чисельності персоналу	→ 1

Важливий вплив на ефективність використання ресурсів підприємств має екологічна ефективність. Екологічна ефективність використання земельних угідь характеризується зменшенням витрат на ліквідацію наслідків надмірного антропогенного навантаження на природне середовище. Показниками екологічної ефективності вважаються: обсяги та структура капіталовкладень, поточні витрати на відтворення родючості ґрунтів, динаміка якісного та кількісного стану, коефіцієнт екологічної активності, динаміка витрат на збереження гумусу та окремих елементів живлення рослин у ґрунтах; динаміка впровадження прогресивних технологій та ін. [2; 5]. Розглянемо показники оцінки екологічної ефективності використання ресурсів підприємств (табл. 5).

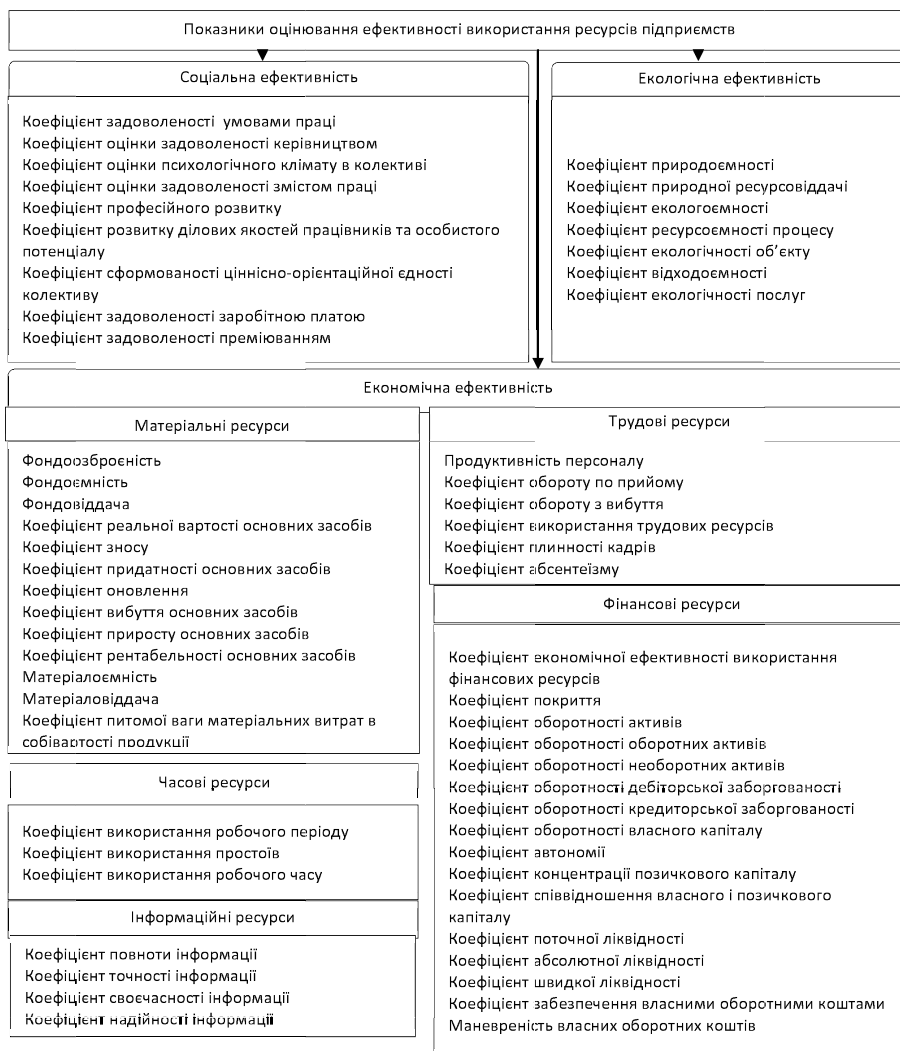
Таблиця 5. Показники екологічної ефективності використання ресурсів підприємств [1]

Показник	Характеристика	Можливе порогове значення
Коефіцієнт природоємності	Співвідношення витрат використаних природних ресурсів до чистого доходу від реалізації	Зменшення
Коефіцієнт природної ресурсовіддачі	Співвідношення чистого доходу від реалізації до витрат використаних природних ресурсів	Збільшення
Коефіцієнт екологоємності	Характеризує рівень шкідливих дій на довкілля з розрахунку на одиницю корисної продукції або послуги, що отримуються за допомогою цього процесу	Зменшення
Коефіцієнт ресурсоємності процесу	Характеризує витрати енергії, води, повітря, земельних і інших природних ресурсів з розрахунку на одиницю корисної продукції або послуги	Зменшення
Коефіцієнт екологічності об'єкту	Співвідношення чисто корисного ефекту до витрачених природних ресурсів	≥ 1
Коефіцієнт відходоємності	Співвідношення маси відходів, приведеної до єдиного об'єму, з урахуванням відмінностей міри їх шкідливості (небезпеки) з розрахунку на одиницю продукції	Зменшення
Коефіцієнт екологічності виробництва	Різниця між вартістю сировини, яку приймають за 1, і вартістю утворених відходів	$\rightarrow 1$

Отже, для проведення оцінки екологічної ефективності використання ресурсів необхідно провести розрахунок коефіцієнтів: природоємності, природної ресурсовіддачі, екологоємності, ресурсоємності процесу, екологічності об'єкту, відходоємності та екологічності [1].

В цілому: досліджено види економічної, соціальної та екологічної ефективності використання ресурсів підприємств та узагальнені їх показники по кожному виду ресурсу: матеріальні, нематеріальні, фінансові, трудові,

земельні, інформаційні та часові. Результати дослідження узагальнимо та відобразимо графічно на рис. 1.

Рис. 1. Показники оцінювання ефективності використання ресурсів підприємств, авторська розробка

Важливим елементом функціонування підприємств є результативність, яка обумовлюється раціональним підходом до формування, відтворення та ефективного використання наявного ресурсного потенціалу. Так, для здійснення аналізу ефективності використання ресурсів підприємств доцільно застосувати такі показники: ресурсовіддача, ресурсоемність, які розраховуються як в цілому, так і за окремими його складовими. Ефективним

вважається використання потенціалу підприємства за умови наявних високих показників ресурсовіддачі та низьких – ресурсоємності [1].

Також при здійсненні оцінки показників ефективності використання ресурсів підприємств необхідно фактичні показники порівнювати із нормативними. Так, за умови, що показники фактичної ресурсоємності є вищими нормативу, це означає наявний низький рівень ефективності використання ресурсного потенціалу, і навпаки.

Доцільним є використання комплексних показників, що демонструють використання ресурсного потенціалу підприємства та охоплюють усі його складові частини (трудових ресурсів, основних засобів, оборотних засобів).

Під час дослідження ресурсного потенціалу багато вчених використовують системний підхід – це етап початкового якісного аналізу проблеми і постановки завдань, одна з ранніх форм системного аналізу, тобто системи методів пошуку і реалізації змін, призначених для ліквідації проблем. Ресурсний потенціал підприємств представлено складними елементами. Такі елементи як праця, капітал у результаті декомпозиції можна розділити на безліч підсистем. А інтегративна властивість ресурсного потенціалу реалізується у підвищенні ефективності виробництва продукції, що дає підставу розглядати його як систему. Системний підхід розглядає об'єкт як сукупність взаємопов'язаних елементів, що має вхід, вихід, зв'язок із зовнішнім середовищем, зворотний зв'язок [7]. Одним з найважливіших результативних показників діяльності будь-якого суб'єкта господарювання в ринкових умовах є розмір отриманого прибутку, а показником ефективності – рентабельність. Саме тому проблема ціноутворення є однією з найбільш складних та недостатньо вирішених на сучасному етапі функціонування ринкової економіки в Україні. Отже, категорія ефективність виробництва у теоретико-методологічному плані [8] є цілісною системою економічних ринкових відносин системоутворюючими факторами якої виступають основний та людський капітали і матеріальні витрати.

При оцінці ефективності вкладання коштів у капітал підприємства у західній практиці застосовують показник рентабельності власного капіталу – співвідношення чистого прибутку, отриманого підприємством після сплати податків, до суми власного капіталу [1]. Іншим показником, що характеризує ефективність функціонування підприємства, є рентабельність сукупного капіталу (рентабельність активів) – співвідношення операційного прибутку до суми активів, які знаходяться у розпорядженні підприємства. Також слід враховувати, що значення показника рентабельності активів є узагальнюючим, тому його можна розподілити на два: рентабельність продажу та оборотність сукупного капіталу (оборотність активів) [8]. Розглянемо показники рентабельності використання ресурсів (табл. 6).

Отже, оскільки показники рентабельності є відносними характеристиками фінансових результатів і ефективності діяльності підприємства, то аналіз рентабельності використання ресурсів підприємств доцільно проводити в динаміці беручи до уваги галузеву специфіку підприємства, його життєвий цикл та масштаби діяльності.

Таблиця 6. Показники рентабельності використання ресурсів, сформовано на основі [8]

Показник	Характеристика
<i>Ресурсні показники рентабельності</i>	
Рентабельність підприємства	Відношення чистого прибутку до собівартості
Рентабельність власного капіталу	Відношення чистого прибутку до середньорічної вартості власного капіталу.
Рентабельність залученого капіталу	Відношення чистого прибутку до середньорічної вартості позикового капіталу.
Рентабельність робочого капіталу	Відношення фінансового результату до оподаткування до робочого капіталу підприємства
Рентабельність усіх активів за чистим прибутком	Відношення чистого прибутку або прибутку від звичайної діяльності до оподаткування, на середньорічну величину активів
Рентабельність оборотних активів	Відношення чистого прибутку до середньорічної вартості оборотних активів
Рентабельність необоротних активів	Відношення чистого прибутку до середньорічної вартості необоротних активів
<i>Витратні показники рентабельності</i>	
Рентабельність продукції (товарів, робіт, послуг)	Відношення чистого доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) до собівартості
Рентабельність операційної діяльності	Відношення суми прибутку (збитку) від операційної діяльності до суми операційних витрат
Рентабельність звичайної діяльності	Відношення суми прибутку (збитку) від звичайної діяльності до суми витрат звичайної діяльності
<i>Доходні показники рентабельності</i>	
Рентабельність реалізації (продаж)	Відношення чистого прибутку підприємства до чистого доходу від реалізації
Валова рентабельність основної діяльності	Відношення суми валового прибутку (збитку) до суми собівартості реалізованої продукції

Дослідження рентабельності діяльності підприємства є важливим напрямом фінансової діагностики. За результатами дослідження можна отримати відповіді на питання пов'язані із фінансовими та управлінськими рішеннями, що є основою підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Висновки. Дослідження формування ефективного потенціалу підприємств в умовах управління змінами та механізму адаптації індустрії туризму має значні перспективи для розвитку теорії та практики менеджменту в цій сфері. Зокрема поглиблення розуміння факторів, що впливають на формування ефективного потенціалу підприємств в індустрії туризму може допомогти ідентифікувати та дослідити ключові фактори, такі як лідерство, культура, ресурси, технології та процеси, які сприяють формуванню та використанню ефективного потенціалу підприємств. Розробка нових моделей та теорій управління змінами та адаптації в індустрії туризму може допомогти розробити нові теоретичні рамки, які враховують унікальні характеристики індустрії туризму та специфічні виклики, з якими стикаються підприємства в

цій сфері. Вдосконалення методів дослідження та аналізу ефективності потенціалу підприємств може допомогти розробити нові методи та інструменти для оцінки та вимірювання ефективності потенціалу підприємств, а також для виявлення факторів, які сприяють або перешкоджають цій ефективності. Розробка практичних рекомендацій та інструментів для менеджерів туристичних підприємств може допомогти менеджерам розробити та впровадити ефективні стратегії управління змінами та адаптації, а також сформувати та використовувати свій потенціал для досягнення конкурентних переваг. Підвищення конкурентоспроможності підприємств індустрії туризму може допомогти підприємствам стати більш стійкими до змін, адаптивними до нових умов та ефективними у використанні своїх ресурсів, що, в свою чергу, може призвести до підвищення їх конкурентоспроможності на ринку. Стимулювання інновацій та зростання в індустрії туризму може допомогти стимулювати розробку нових продуктів, послуг та бізнес-моделей в індустрії туризму, що може призвести до зростання та розвитку цієї галузі. Очікується, що дослідження формування ефективного потенціалу підприємств в умовах управління змінами та механізму адаптації індустрії туризму матиме значний вплив на теорію та практику менеджменту в цій сфері, а також сприятиме підвищенню конкурентоспроможності та стійкості підприємств індустрії туризму.

1. Баган Н. В. Формування та ефективність використання ресурсів аграрних підприємств. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка». Полтавський державний аграрний університет, Полтава, 2021. 275 с.
2. Бережницька Г. І. Стратегічні імперативи управління використанням земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Львів, 2019. 223 с.
3. Вяткін П. С. Елементи стратегічного управління інформаційними ресурсами сільськогосподарських підприємств. Сталій розвиток економіки. 2012. № 5(15). С. 102–104.
4. Дзюбенко О. О., Симоненко О. І. Використання кореляційного аналізу у статистичних дослідженнях. Концептуальні засади збалансованого розвитку аграрного сектору економіки України: матер. 71 наук.-практ. студ. конф., 01 грудня 2017 р., Київ. С. 78–79.
5. Корабльова К. А., Хамініч С. Ю. Ефективність використання земельних угідь у сільському господарстві України: теоретичні підходи. Ефективна економіка. 2016. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5419>
6. Кошкалда І. В. Ефективність використання сільськогосподарських земель у контексті сучасного господарювання. АгроІнКом. 2011. № 10. С. 38–43.
7. Кустріч Л. О. Основні засади підвищення ефективності стратегічного управління та використання потенціалу сільськогосподарських підприємств. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. Випуск 27. Частина 2. С. 19–22.
8. Лисенко М. І., Лисенко А. М. Методичні підходи до оцінки ефективності виробництва у сільськогосподарських підприємствах. Наукові праці КНТУ. Серія: Економічні науки. 2009. Вип. 16, Ч. 1. С. 126–131.
9. Никифорова В. Г. Управління персоналом: навчальний посібник. Одеса: Атлант, 2013. 275 с.
10. Опря А. Т. Статистика: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 448 с.
11. Петрович Й. М., Прокопишин-Рашкевич Л. М. Економіка і фінанси підприємства. Львів: Магнолія 2006, 2014. 406 с.
12. Шестакова А. В. Альтернативна зайнятість у відтворенні трудового потенціалу сільських територій: дис. ... канд. екон. наук. Житомир, 2017. 345 с.

---

1. Bahan N. V. Formuvannia ta efektyvnist vykorystannia resursiv ahrarnykh pidpryemstv. Dysertatsiia na zdobuttia stupenia doktora filosofii za spetsialnistiu 051 «Ekonomika». Poltavskiy derzhavnyi ahrarniy universytet, Poltava, 2021. 275 s.

2. Berezhytska H. I. Stratehichni imperatyvy upravlinnia vykorystanniam zemelnykh resursiv silskohospodarskykh pidpriemstv: dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.04. Lviv, 2019. 223 s
3. Viatkin P. S. Elementy stratehichnoho upravlinnia informatsiinymy resursamy silskohospodarskykh pidpriemstv. Stalyi rozvytok ekonomiky. 2012. № 5(15). S. 102–104.
4. Dziubenko O. O., Symonenko O. I. Vykorystannia koreliatsiinoho analizu u statystychnykh doslidzhenniakh. Kontseptualni zasady zbalansovanoho rozvytku ahrarynoho sektoru ekonomiky Ukrainy: mater. 71 nauk.-prakt. stud. konf., 01 hrudnia 2017 r., Kyiv. S. 78–79.
5. Korablova K. A., Khaminich S. Yu. Efektyvnist vykorystannia zemelnykh uhid u silskomu hospodarstvi Ukrainy: teoretychni pidkhody. Efektyvna ekonomika. 2016. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5419> (data zvernennia: 15.04.2024).
6. Koshkalda I. V. Efektyvnist vykorystannia silskohospodarskykh zemel u konteksti suchasnoho hospodariuvannia. AhroInKom. 2011. № 10. S. 38–43.
7. Kustrich L. O. Osnovni zasady pidvyshchennia efektyvnosti stratehichnoho upravlinnia ta vykorystannia potentsialu silskohospodarskykh pidpriemstv. Naukovi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. 2017. Vypusk 27. Chastyna 2. S. 19–22.
8. Lysenko M. I., Lysenko A. M. Metodychni pidkhody do otsinky efektyvnosti vyrobnytstva u silskohospodarskykh pidpriemstvakh. Naukovi pratsi KNTU. Serii: Ekonomichni nauky. 2009. Vyp. 16, Ch. 1. S. 126–131.
9. Nykyforenko V. H. Upravlinnia personalom: navchalnyi posibnyk. Odesa: Atlant, 2013. 275 s.
10. Opria A. T. Statystyka: navch. posib. K.: Tsentri uchbovoi literatury, 2012. 448 s.
11. Petrovych Y. M., Prokopyshyn-Rashkevych L. M. Ekonomika i finansy pidpriemstva. Lviv: Mahnoliia 2006, 2014. 406 s.
12. Shestakova A. V. Alternatyvna zainiatist u vidtvorenni trudovoho potentsialu silskykh terytorii: dys. ... kand. ekon. nauk. Zhytomyr, 2017. 345 s.